

POSTANOWIENIE

Dnia 10 stycznia 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Henryk Pietrkowski (przewodniczący)

SSN Anna Owczarek (sprawozdawca)

SSN Karol Weitz

w sprawie z powództwa E. Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w K.
przeciwko E. Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w B.
o zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 10 stycznia 2019 r.,
zażalenia strony powodowej
na wyrok Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 10 maja 2018 r., sygn. akt I AGa (...),

**uchyla zaskarżony wyrok, pozostawiając rozstrzygnięcie o
kosztach postępowania zażaleniowego Sądowi, który wyda
orzeczenie kończące postępowanie w sprawie.**

UZASADNIENIE

Nakazem zapłaty z dnia 18 lutego 2016 r., wydanym w postępowaniu upominawczym, Sąd Okręgowy w K. nakazał pozwanej E. sp. z o.o. z siedzibą w B. aby, w terminie dwóch tygodni od doręczenia nakazu, zapłaciła powódce E. sp. z o.o. z siedzibą w K. kwotę 110.685 zł z ustawowymi odsetkami od wskazanych kwot za oznaczone terminy oraz odsetki ustawowe za opóźnienie w transakcjach handlowych od kwoty 110.085 zł od dnia 1 stycznia 2016 r. do dnia zapłaty i od kwoty 600 zł od dnia 3 stycznia 2016 r. do dnia zapłaty oraz koszty postępowania.

Pozwana w sprzeciwie od nakazu zapłaty wniosła o odrzucenie pozwu na

podstawie art. 1165 § 1 k.p.c. powołując się na zapis na sąd polubowny *ad hoc*. Sąd Okręgowy w K. postanowieniem z dnia 2 marca 2016 r. oddalił wniosek o odrzucenie pozwu jako bezzasadny.

Pismem procesowym, złożonym w terminie dziesięciu dni od doręczenia odpisu tego postanowienia, pełnomocnik pozwanej, wnosząc o wyrażenie zgody na złożenie tego pisma jako „przygotowawczego, zawierającego merytoryczne ustosunkowanie się pozwanego do pozwu”, zaprzeczył twierdzeniom faktycznym pozwu i zakwestionował wartość dowodową załączonych do niego dokumentów, poza umową łączącą strony. Kwestionując zasadność żądania wniósł o oddalenie powództwa. Sąd na rozprawie w dniu 8 kwietnia 2016 r., na której nie był obecny prawidłowo powiadomiony o terminie pełnomocnik pozwanego, nie udzielił zgody na złożenie pisma i zarządził jego zwrot na podstawie art. 307 k.p.c., następnie przeprowadził dowód z dokumentów załączonych do pozwu.

Wyrokiem z dnia 8 kwietnia 2016 r. Sąd Okręgowy w K. uwzględnił powództwo w całości. Sąd uznał za wykazane okoliczności istnienia wierzytelności obejmującej kary umowne, podstawę jej naliczenia, wysokość oraz spełnienie warunku polegającego na obciążeniu powoda karami umownymi przez jego kontrahenta (E. SA w G.). Apelację od tego orzeczenia złożył pozwany, podnosząc zarzuty naruszenia art. 503 § 1 w zw. z art. 1165 § 1 k.p.c., art. 207 § 7 k.p.c., art. 233 § 1 k.p.c., art. 321 § 1 k.p.c., art. 328 § 2 k.p.c., art. 7 ust. 1 ustawy o terminach zapłaty w transakcjach handlowych. Skarżący powołał ponadto zarzut nieważności postępowania wynikającej z niewłaściwego umocowania pełnomocnika strony powodowej (art. 379 pkt 2 k.p.c.). Wyrokiem z dnia 27 października 2016 r. Sąd Apelacyjny w (...) oddalił apelację i obciążył pozwaną kosztami postępowania.

Sąd Najwyższy wyrokiem z dnia 15 listopada 2017 r. (II CSK 122/17) uchylił wyrok Sądu drugiej instancji i przekazał mu sprawę do ponownego rozpoznania. Stwierdził, że Sąd prawidłowo ocenił, że podstawę rozstrzygnięcia w sprawie stanowi wyłącznie materiał dowodowy przedłożony przy pozwie, gdyż pozwana, podnosząc zarzuty merytoryczne wbrew wymaganiom z art. 503 § 1 k.p.c., zachowała się biernie. Podstawą wyroku kasatoryjnego było podzielenie zarzutu naruszenia art. 7 ust. 1 ustawy o terminach zapłaty w transakcjach handlowych,

stanowiącego podstawę zasądzenia odsetek. Sąd Najwyższy dokonał jego wykładni i stwierdził, iż sankcje przewidziane tym przepisem dotyczą tylko oznaczonych transakcji handlowych i nie mają zastosowania do opóźnienia w zapłacie kary umownej, przewidzianej w art. 484 k.c.

Po ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd Apelacyjny w (...) wyrokiem z dnia 10 maja 2018 r. uchylił wyrok Sądu pierwszej instancji i przekazał sprawę Sądowi Okręgowemu w S. - Sądowi Gospodarczemu (obecnie właściwemu miejscowo) do ponownego rozpoznania oraz rozstrzygnięcia o kosztach postępowania. W uzasadnieniu wskazał, że - mimo uznania przez Sąd Najwyższy zasadności jedynie zarzutu naruszenia art. 7 ust. 1 ustawy o terminach zapłaty w transakcjach handlowych i związania dokonaną w tym zakresie wykładnią (art. 398²⁰ k.p.c.) - z obrotu prawnego zostało wyeliminowane rozstrzygnięcie w całości. Obowiązkiem Sądu stało się zatem ponowne rozpoznanie apelacji, a w toku kontynuowanego postępowania pozwany uzyskał możliwość uzupełnienia argumentacji prawnej zmierzającej do podważenia orzeczenia Sądu Okręgowego, co uczynił podnosząc zarzut naruszenia art. 339 k.p.c. Sąd ocenił, że zarzut ten zasługuje na uwzględnienie, bowiem podniesienie w piśmie procesowym wyłącznie zarzutu formalnego zmierzającego do odrzucenia pozwu nie może być uznane za złożenie wyjaśnień na piśmie w rozumieniu art. 340 k.p.c. Konsekwentnie przyjął, że Sąd pierwszej instancji, dokonując pod nieobecność pozwanego zwrotu pisma procesowego, powinien wydać wyrok zaoczny, a doręczenie odpisu takiego orzeczenia umożliwiłoby mu skorzystanie z uprawnienia do wniesienia sprzeciwu, w którym mógłby przytoczyć zarzuty oraz okoliczności faktyczne i dowody (art. 344 § 2 k.p.c.). Sąd Apelacyjny stwierdził, że pominięcie przy rozstrzyganiu sprawy zbadania zarzutów strony pozwanej, podniesionych w zwróconym piśmie, poprzestanie na stanowisku powoda oznacza nierozpoznanie istoty sprawy. Podkreślił, że „obecny stan sprawy wymaga przeprowadzenia w całości postępowania zmierzającego do ustalenia okoliczności spornych (art. 210 § 2 k.p.c.) i dokonania ponownej oceny wyników postępowania dowodowego, jak i następnie, dokonywanej w kontekście stanowisk obu stron na etapie postępowania odwoławczego po raz pierwszy, oceny materiału procesowego w kontekście normy art. 233 § 1 k.p.c. oraz oceny prawnej powództwa”. Sąd zauważył,

że przeprowadzenie dowodów i ich ocena w postępowaniu apelacyjnym spowodowałyby pozbawienie strony przegrywającej proces prawa do kontroli instancyjnej.

Powódka wniosła zażalenie na postanowienie w całości (art. 394¹ § 1¹ k.p.c.). Wnosząc o jego uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania zarzuciła naruszenie art. 386 § 4 k.p.c. przez bezzasadne zastosowanie oraz przyjęcie, że nie doszło do rozpoznania istoty sprawy oraz niezbędne jest przeprowadzenie postępowania dowodowego w całości, mimo, że miało ono już miejsce przed Sądem Okręgowym, art. 340 k.p.c. poprzez błędne uznanie, że złożenie sprzeciwu od nakazu zapłaty nie stanowi wyjaśnienia na piśmie w rozumieniu tego przepisu, art. 207 § 7 k.p.c. w zw. z art. 503 § 1 k.p.c. poprzez uznanie, że fakt zgłoszenia w sprzeciwie od nakazu zapłaty jednego zarzutu umożliwia zgłoszenie w toku postępowania dalszych i obliuguje sąd do wzięcia ich pod uwagę, art. 207 § 6 k.p.c. przez nieuwzględnienie, że w oparciu o ten przepis, nawet gdyby pismo pozwanego z dnia 14 marca 2016 r. zostało przyjęte, to i tak twierdzenia i wnioski w nim zawarte powinny być pominięte.

Sąd Najwyższy zważył:

Zgodnie z art. 394¹ § 1¹ k.p.c., zażalenie do Sądu Najwyższego przysługuje w razie uchylenia przez sąd drugiej instancji wyroku sądu pierwszej instancji i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania. Zażalenie to jest szczególnym rodzajem środka zaskarżenia, a kognicja Sądu Najwyższego nie może wkraczać w merytoryczne kompetencje sądu drugiej instancji rozpoznającego apelację. Zażalenie przewidziane w art. 394¹ § 1¹ k.p.c. nie jest bowiem środkiem prawnym służącym kontroli materialno-prawnej podstawy orzeczenia, która może być przeprowadzona wyłącznie w postępowaniu kasacyjnym. Sąd bada zatem jedynie przesłanki przewidziane art. 386 § 4 k.p.c., t.j. czy sąd drugiej instancji prawidłowo zakwalifikował określoną sytuację procesową jako odpowiadającą przyjętej podstawie orzeczenia kasatoryjnego i odpowiednio oddał zażalenie, albo uchył zaskarżony wyrok przekazując tym samym sprawę sądowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 2 października 2014 r., IV CZ 54/14 oraz z dnia 26 września 2014 r., IV CZ 49/14 -

nie publ.). W ramach tej oceny może być jednak poddana kontroli prawidłowość wskazania konieczności uzupełnienia postępowania dowodowego.

Judykatura zgodnie przyjmuje, że nierozpoznanie istoty sprawy w rozumieniu art. 386 § 4 k.p.c. oznacza brak rozstrzygnięcia co do przedmiotu sprawy, wyznaczonego treścią i materialno-prawną podstawą żądania powoda, materialno-prawnymi, bądź będącymi ich następstwem, procesowymi zarzutami pozwanego. Dochodzi do niego wtedy, gdy sąd zaniechał ich zbadania bezpodstawnie przyjmując, że istnieje przesłanka jurysdykcyjna lub procesowa unicestwiająca roszczenie, m.in. bezpodstawnie odmówił dalszego prowadzenia sprawy przyjmując brak legitymacji procesowej stron, skuteczność twierdzenia lub zarzutu wygaśnięcia bądź umorzenia zobowiązania, upływ terminów zawitych, przedwczesność powództwa bądź nie rozpoznał żądań w aspekcie wszystkich twierdzeń powoda lub zarzutów pozwanego przyjmując, że nie zostały one zgłoszone lub zostały zgłoszone, ale są objęte prekluzją procesową. Przesłanka wymogu "przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości" jest spełniona, gdy do przeprowadzenia dowodów w ogóle nie doszło, a nie gdy zachodzi konieczność ich uzupełnienia, nawet w istotnej lub znacznej części.

Zakres kognicji Sądu Najwyższego w postępowaniu zażaleniowym, opartym na art. 394¹ § 1¹ k.p.c., jest ograniczony i nie obejmuje oceny zasadności powództwa, apelacji ani merytorycznej prawidłowości stanowiska sądu odwoławczego. Oznacza to, że poza zakresem rozpoznania pozostają zarzuty zażalenia wprost dotyczące naruszenia art. 340 k.p.c., art. 207 § 7 k.p.c. w zw. z art. 503 § 1 k.p.c. oraz art. 207 § 6 k.p.c. Niemniej, jak wskazano wyżej, Sąd Najwyższy może poddać kontroli czy w danym stanie faktycznym i prawnym zachodziła konieczność przeprowadzenia postępowania dowodowego. Biorąc to pod uwagę wskazać należy, że o ile nie stoi na przeszkodzie wydaniu wyroku zaocznego wcześniejsze wydanie nakazu zapłaty w przedmiocie żądania pozwu w postępowaniu upominawczym, skutecznie zaskarżonego sprzeciwem przez pozwanego, w którym podniesiono wyłącznie zarzut, który pod rygorem utraty należy zgłosić przed wdaniem się w spór co do istoty sprawy o tyle, na skutek anulacyjnego charakteru sprzeciwu (art. 505 § 1 k.p.c.), Sąd rozpoznający sprawę od początku musi brać pod uwagę treść sprzeciwu. Zgodnie bowiem z art. 503 § 2

k.p.c. w piśmie zawierającym sprzeciw pozwany powinien przedstawić obok takich zarzutów także okoliczności faktyczne i dowody. Sąd pomija spóźnione twierdzenia i dowody, chyba że strona uprawdopodobni, że nie zgłosiła ich w sprzeciwie bez swojej winy lub że uwzględnienie spóźnionych twierdzeń i dowodów nie spowoduje zwłoki w rozpoznaniu sprawy albo że występują inne wyjątkowe okoliczności. Art. 503 § 1 k.p.c. wyraźnie zakreśla procesową powinność wskazania i wykazania (udowodnienia) przez pozwanego wszystkich zarzutów i twierdzeń. Niepodniesienie w sprzeciwie zarzutów lub niewskazanie środków dowodowych, czy określonych okoliczności faktycznych podlega ogólnym regułom obowiązującym w postępowaniu zwykłym m.in. wynikającym z art. 207 § 2 i 6 k.p.c. lub art. 217 § 2 i 3 k.p.c. Sąd może dyskrejonalnie pominąć spóźnione twierdzenia i dowody, chyba, że strona uprawdopodobni, że nie zgłosiła ich we właściwym czasie bez swojej winy lub że uwzględnienie spóźnionych twierdzeń i dowodów nie spowoduje zwłoki w rozpoznaniu sprawy lub, że występują inne usprawiedliwione okoliczności. Strona może w postępowaniu złożyć pismo obejmujące wnioski dowodowe, zaś to czy będą one przez sąd uwzględnione zależy od wystąpienia przesłanek, o których mowa w art. 207 § 6 k.p.c. Dokonany w obecnej sprawie przez Sąd Rejonowy, na podstawie art. 207 § 7 k.p.c., skuteczny zwrot kolejnego pisma procesowego pozwanego, wiązał sądy w dalszym postępowaniu. Oznacza to, że także w ewentualnym sprzeciwie od wyroku zaocznego oraz w postępowaniu kontradyktoryjnym wywołanym jego wniesieniem, pozwany na skutek prekluzji nie mógłby skutecznie powołać po raz kolejny tych samych albo innych okoliczności faktycznych i dowodów jak w sprzeciwie od nakazu zapłaty. Pogląd Sądu drugiej instancji o ponownym otwarciu w sposób nieograniczony możliwości ich zgłaszania i „korekty skutków wcześniejszych wadliwych czynności procesowych” jest nieprawidłowy.

W okolicznościach sprawy nie znajdują potwierdzenia obie podstawy kasatoryjne, tj. nierozpoznania istoty sprawy mające być wynikiem „pominięcia przez Sąd przy rozstrzyganiu konieczności zbadania zarzutów strony pozwanej” ani konieczności przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości. Tę podstawę Sąd uzasadnił „obecnym stanem sprawy wymagającym przeprowadzenia w całości postępowania zmierzającego do ustalenia okoliczności spornych między

stronami (art. 210 § 2 k.p.c.) i dokonania ponownej oceny wyników postępowania dowodowego, jak i następnie dokonywanej w kontekście stanowisk obu stron na etapie postępowania odwoławczego po raz pierwszy oceny materiału procesowego w kontekście normy art. 233 § 1 k.p.c. oraz oceny prawnej powództwa”. W odniesieniu do obu podstaw stanowisko Sądu drugiej instancji również narusza przedstawioną wyżej utrwaloną wykładnię art. 386 § 4 k.p.c.

Z tych względów Sąd Najwyższy uwzględnił zażalenie i uchylił zaskarżony wyrok na podstawie art. 398¹⁵ w zw. z art. 394¹ § 3 k.p.c., pozostawiając rozstrzygnięcie o kosztach postępowania zażaleniowego Sądowi, który wyda orzeczenie kończące postępowanie w sprawie.

jw